ויקהל

א. בתחילת הסדרה[1] שטייט „ויקהל משה את כל עדת בני ויאמר אליהם גו׳ ששת ימים תעשה מלאכה גו״. שטעלט זיך רש״י אויף די ווערטער „ששת ימים״ און איז מפרש: הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת.

ווי מען לערנט בפשטות איז כוונת רש״י, אז דאָס וואָס די תורה איז מקדים[2] „אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן״ איז אַ באוויזן אז אזהרת שבת איז האר־בער[3] ווי דער ציווי אויף מלאכת המשכן, און דעריבער איז מלאכת המשכן ניט דוחה שבת.

איז קשה (ווי מפרשים פרעגן[4]): מען געפינט כמה פעמים וואו עס שטייען צוויי ציוויים בסמיכות זל״ז און רש״י איז מפרש אז דער „מאוחר״ איז דוחה דעם „מוקדם״ — אַנהויבנדיק פון דעם זעלבן ענין דעסקינן בי׳ (שבת און מלאכת המשכן): אין פ׳ תשא, אויפן פסוק[5] „ואתה דבר גו׳ אך את שבתותי תשמורו גו״, וואו די תורה[6] איז מקדים דעם ציווי מלאכת המשכן פאר אזהרת שבת, איז רש״י מפרש: אע״פ שתהיו רדופין כו׳ בזריזות המלאכה (פון משכן), שבת אל תדחה מפני.

עד״ז ווייטער אין פרשת קדושים[7] שטייט „איש אמו ואביו תיראו (און דער־נאָך) ואת שבתותי תשמרו״ — זאגט רש״י בפירושו: סמך שמירת שבת למורא אב לומר אע״פ שהזהרתיך על מורא אב אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו.

— און דאָ[8] איז רש״י מדגיש, אז דער „הקדים״ איז אַ הוכחה אז שבת איז דוחה מלאכת המשכן[9]?

ב. מפרשים ענטפערן[10]:

בפ׳ תשא איז רש״י מפרש אז מען לערנט דאָס אַפּ פון וואָרט „אך״ — „כל

---

1) לה, א־ב.

2) ברא״ם מביא „י״מ הקדים לאו דוקא . . דהא אפילו בלא הקדים נמי מצינו למידק זה מדסמך כו״ (וראה באר מים חיים (לאחי המהר״ל) כאן דפי׳ „הקדים״ — (רק) במעלה). אבל נוסף על קושיות הרא״ם ע״ז — ה״ז לכאורה היפך פשטות לשון רש״י.

3) כמ״ש בכלי יקר, דברי דוד (להט״ז) ועוד כמה מפרשים, דבכ״מ המוקדם חשוב יותר. וראה לקו״ש חי״א ע׳ 161.

4) ראה רא״ם, גור״א, דברי דוד ועוד הרבה מפרשים כאן. רא״ם (ועוד) בפרש״י תשא וקדושים שהובאו לקמן בפנים (וכן בפרש״י דלקמן הערה 8).

5) לא, יג.

6) שם, א ואילך.

7) יט, ג.

8) ולהוסיף, שמסתימת לשון רש״י עה״פ (קדושים יט, ל) „את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו״ — „ואע״פ שאני מזהירכם על המקדש את שבתותי תשמורו אין בנין ביהמ״ק דוחה שבת״ (ולא כתב „הקדים״ וכיו״ב) — משמע, שגם שם אין הלימוד מחמת הקדמת שבת למורא מקדש, כ״א מעצם הסמיכות. וראה רא״ם שם. ואכ״מ.

9) ולהעיר שלשון רש״י כאן „הקדים כו״ ליתא במכילתא כאן (שלכאורה הוא המקור דפרש״י כמ״ש הרא״ם (תשא שם) ועוד). ומשמע א) שלהמכילתא אין הכרח שהלימוד הוא מהקדמת שבת. ב) הוספת רש״י בזה — מוכיחה שמההקדמה ילפינן זה (עכ״פ — בפש״מ) וגם י״ל שמפרש כן דעת המכילתא — ודלא כחלק המפרשים הנ״ל. וראה חזקוני ובחיי כאן (לה, א).

10) רא״ם כאן (וראה גם רא״ם בפ׳ תשא שם ובפ׳ קדושים (יט, ג. שם, ל)). וכ״ה בעוד כמה מפרשים.

אכין ורקין מיעוטין למעט שבת ממלאכת המשכן"[11]; ועד"ז אין פ' קדושים איז רש"י ממשיך (אין דעם דיבור שלאח"ז) „אני ה' אלקיכם — אתה ואביך חייבים בכבודי לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי". ד.ה. אז אין די ביידע פאלן מוז מען אנקומען צו די ווערטער „אך" און „אני ה"א" צו באַווּאַרענען אז שבת ווערט ניט נדחה פון מלאכת המשכן און מורא אב.

איז דערפון גופא פאַרשטאַנדיק, אז, אדרבה: בכלל איז דער „מוקדם" דוחה דעם „מאוחר", און דעריבער, לולא די פסוקים „אך" ביי מלאכת המשכן אין פ' תשא: און „אני ה"א" ביי „מורא אב" — וואלט מען טאקע געזאגט, אז ווייל די ציוויים אויף מלאכת המשכן און מורא אב שטייען פריער פאר אזהרת שבת זיינען זיי דוחה שבת.

אבער — אין דרך הפשט איז דער ביאור ניט מספיק, ווייל הא גופא קען מען פרעגן[12]: פאַרוואָס איז די תורה מקדים ציווי מלאכת המשכן (ועד"ז „מורא אב") פאר אזהרת שבת ומשום זה דאַרפן מוסיף זיין דעם מיעוט „אך" (און די הוספה „אני ה"א")[13] — עס האט מלכתחילה געקענט שטיין אזהרת שבת קודם למלאכת המשכן (ומורא אב) און מ'וואלט שוין (פון דער קדימה) געוואוסט אז שבת איז דוחה מלאכת המשכן (ומורא אב)[14]?

---

11) ברמב"ן תשא שם הקשה על תיבות אלו בפרש"י (וראה גם צידה לדרך שם). אבל ראה אברבנאל, רא"ם, גור"א ועוד מפרשי רש"י — שתירצו דברי רש"י. וראה גם ראב"ע (וספורנו) שם. ועוד.

12) וכקושיית הכלי יקר פרשתנו כאן (ותירוצו בפרש"י — לכאורה אינו ע"ד הפשט).

13) ועוד להוסיף (לאידך גיסא): מפשטות לשון רש"י שם „סמך שמירת שבת כו' לומר כו' מוכח שהלימוד (בנוגע לשמירת שבת) הוא לא מן התיבות „אני ה"א", כ"א מן הסמיכות עצמה (וכמ"ש בגור"א כאן) [והלימוד שבפרש"י מ„אני ה"א" — „אתה כו' לא תשמע לו לבטל את דברי" — הוא בנוגע ל„שאר כל המצות" (שבסיום פרש"י שלפנ"ז)]. וראה גם פרש"י תצא כב, יב: „אף מן הכלאים לכך סמכן הכתוב" — אף שהקדים כלאים לציצית.

14) ובזה נשלל גם התירוץ (באר יצחק כאן. וראה גם גור"א ועוד) שדוקא בפרשתנו אפשר לדייק מהקדימה כי לכאורה הוצרך להקדים מלאכת המשכן (שהרי ההקהלה היתה בשביל ציווי מלאכת המשכן), ומהקדים אזהרת שבת (היפך מכפי שהרי צ"ל) למדין כו': משא"כ בפ' תשא לא היינו למדין משינוי הסדר לבד

— כי גם בפ' תשא, באם הי' מקדים הציווי על שבת למלאכת המשכן (אבל — לאחרי כל הבא בהפרשה לפנ"ז), היינו למדין מזה דשבת אינה נדחית מפני מלאכת המשכן — שהרי ע"פ סדר הפרשה (בהמשך לכל הבא לפנ"ז) הי' צ"ל ציווי מלאכת המשכן קודם לשבת. ולמה הוצרך להמיעוט ד„אך", כבפנים.

---

*) ובפשטות י"ל שהתיבות „אני ה"א" אינן ד"ה חדש בפרש"י, כ"א המשך פרש"י: „וכן בשאר כל המצות (שנאמר) אני ה"א אתה . . לא תשמע כו'". ועפ"ז יומתק: א) למאי נפקמ"ל כאן „וכן בשאר כו'" — כי זוהי ההוספה בהפסוק „אני ה"א", דזהו דין לא רק לגבי שבת (מד„סמך כו'") אלא גם לגבי שאר המצות. ב) ההמשך בפרש"י לאח"ז „איזהו מורא כו'" — דלכאורה מה שייך לד"ה זהי וע"פ הנ"ל מובן, דמכיון שמבאר ש„מורא אב" אינו דוחה שבת ולא שאר מצות. א"כ „איזהו מורא — לא ישב כו'".

*) במלאכת הקדש על פרש"י כאן. דהוי"ל להקדים משכן, כי מאחר שנאמר „אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות גו'" עכצ"ל דקאי במלאכת המשכן (שהרי בשבת לא שייכא עשי' כ"א שב ואל תעשה). וא"כ למה הכניס ציווי השבת בינתיים.

אבל מסתימת ל' רש"י לא משמע שקאי (רק) על מלאכת המשכן, ועכ"פ קאי גם על שבת (וראה טור הארוך כאן). וראה בארוכה לקו"ש חי"א ע' 161 שגם בשבת שייך הלשון „לעשות אותם". ע"ש.

איז דערפון משמע אז פון „קדימה" אליין קען מען ניט אפלערנען אז דער ערשטער ציווי איז דוחה דעם צווייטן, נאר מען דארף האבן א מיעוט (ולימוד) מפורש, און דא זאגט רש"י „הקדים שבת כו' לומר שאינו דוחה את השבת"?

מען געפינט אן אריכות אין מפרשי רש"י[15] וועלכע פארענטפערן די קושיא הנ"ל מיט פארשידענע תירוצים וחילוקים, וועו ובאיזה אופן מען קען אפלערנען פון „קדימה" אז דער ערשטער ציווי איז דוחה דעם צווייטן.

אבער (ווי געריעדט כמה פעמים), רש"י האט געשריבן זיין פירוש על התורה אין א סגנון אז אויך א „בן חמש למקרא" זאל קענען פארשטיין כוונת רש"י פון זיינע (געציילטע) ווערטער, ניט דארפנדיק קיין הוספת ביאור ע"ז;

ובפרט אז בנדו"ז איז א גרויסע שקו"ט אין מפרשי רש"י מיט פארשידענע ערליי תירוצים — איז לכאורה ניט מסתבר צו זאגן אז רש"י מיינט (בפשוטו של פרש"י עכ"פ[16]) די אלערליי ביאורים, און איז סותם און זאגט ניט וועלכן פון די פילע ביאורים ער נעמט אן[17].

ולכן מסתבר לומר, אז ביים לערנען די ווערטער פון רש"י עצמם איז אלץ מובן ומוסבר, אזוי אז עס פאלן אפ בדרך ממילא די שאלות הנ"ל.

ג. דער ביאור אין דעם י"ל בפשטות:

מיט די וועדטער „הקדים להם אזהרת שבת כו' לומר שאינו דוחה את השבת" איז רש"י ניט אויסן צו זאגן, אז פון דעם וואס די תורה איז דא מקדים אזהרת שבת פאר דעם ציווי מלאכת המשכן לערנט מען אפ דעם דין (אז מלאכת המשכן איז ניט דוחה שבת)

— וואדום דער דין עצמו איז שוין אנגעזאגט געווארן פריער, אין פ' תשא, וואו עס שטייט (בציווי ה' אל משה) „אך את שבתותי תשמרו גו", און ווי רש"י איז דארט מפרש (כנ"ל ס"ב) „למעט שבת ממלאכת המשכן"; און ס'איז מובן מאליו, אז וועו תורה דערציילט דערנאך (בפרשתנו) ווי משה האט איבערגעגעבן אידן די ציוויים אויף שבת און מלאכת המשכן, איז דאס געווען גענוי כאמור לעיל (בפ' תשא), אז (ער האט געזאגט אידן, אז) מלאכת המשכן איז ניט דוחה שבת —

נאר דער דיוק דא איז[18] „הקדים להם אזהרת שבת כו" — דא רעדט זיך (ניט וועגן דער קדימה בתורה אלס ציווי ה', נאר) וועגן דער קדימה בדברי משה „להם":

ביי רש"י'ן איז שווער, וויבאלד אז אין דברי הקב"ה למשה איז געזאגט גאר וואדן דער ציווי מלאכת המשכן קודם לאזהרת שבת, פארוואס האט משה רבינו משנה געווען און ביים איבערגעגעבן די ציווים צו אידן[19] — „הקדים להם אזהרת שבת כו"?

אויף דעם ענטפערט רש"י — „לומר שאינו דוחה את השבת": וויבאלד אז

15) ראה בהנסמן בהערה 4.

16) כמדובר כמ"פ שמפרשי רש"י מבארים דברי רש"י (גם) ע"ד ההלכה כו'.

17) ובפרט שברובם צע"ג (נוסף על הקושיות שעל כמה מהתירוצים שהובאו במפרשי רש"י גופא) — שלא נרמז כלל התירוץ בפרש"י, ואם לזה נתכוין רש"י — הו"ל לפרש, עכ"פ ברמז.

18) כן דייק גם בבאר יצחק כאן (אלא שמפרש באו"א).

19) כקושיית הגו"א, כלי יקר ועוד כאן. תו"א ריש פרשתנו.

משה האָט זיי געדאַרפט איבערגעבן[20] אַז מלאכת המשכן איז ניט דוחה שבת (ווי מען האָט אים אַנגעזאָגט בפ' תשא), האָט ער דערפאַר מקדים געווען „אזהרת שבת".

דאָס הייסט: נוסף לזה וואָס משה רבינו האָט אַנגעזאָגט אידן (במפורש) אַז מלאכת המשכן איז ניט דוחה שבת, איז בהוספה לזה, כדי צו פאַרשטאַרקן ביי אידן דעם חומר פון אזהרת שבת, האָט ער (אויך) מקדים געווען[21] דעם ציווי השבת לציווי מלאכת המשכן.

עפ"ז פאַלט אַפ בדרך ממילא די שקו"ט הנ"ל בפירוש רש"י — ווי שטימט דער פירוש רש"י מיט פרש"י אין פ' תשא און פ' קדושים — ווייל אין אונזער סדרה רעדט רש"י בכלל ניט וועגן דעם לימוד פון וואָנעט מען ווייס אַז מלאכת המשכן אינה דוחה את השבת (און י"ל אַז אין הכי נמי, אַז פון „קדימה" ו„איחור" בכתוב קען מען ניט אַפּלערנען[22] (ע"ד הפשט) אַז דער „מוקדם" איז מכריע און איז דוחה דעם „מאוחר").

ד. עס בלייבט אַבער ניט מובן:

וויבאַלד אַז ביים אַנזאָגן די ציוויים צו משה"ן, האָט דער אויבערשטער ניט מקדים געווען אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן (וויבאַלד ס'איז דאָ דערויף דער מיעוט „אך את שבתותי תשמרו") — פאַרוואָס האָט משה רבינו געדאַרפט צוגעבן אַ תוספת הדגשה דורך מקדים זיין אזהרת שבת, און דערמיט משנה זיין דעם סדר הציוויים ווי זיי זיינען געזאָגט געווארן ע"י הקב"ה?

וועט מען דאָס פאַרשטייַן בהקדים הביאור אין פרש"י אויפן פסוק (הנ"ל) בפ' תשא „ואתה דבר אל בנ"י לאמר אך את שבתותי תשמרו גו": רש"י שטעלט זיך (אין ערשטן דיבור המתחיל) אויף די ווערטער „ואתה דבר אל בני ישראל" און איז מפרש: „ואתה אע"פ שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה". ווייטער איז רש"י מפרש „אך את שבתותי תשמרו — אע"פ שתהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה, שבת אל תדחה מפני', כל אכין כו'".

פון פשטות לשון רש"י איז מוכח אַז דאָס זיינען צוויי באַזונדערע אזהרות אַז מלאכת המשכן זאָל ניט דוחה זיין שבת[23] — איינע פון (איבעריקן[24]) וואָרט „ואתה", און די צווייטע פון מיעוט „אך".

איז ניט מובן:

א) ווי מפרשים פרעגן[25] — תרתי למה לי?

ב) ווי לערנט מען אַפּ פון וואָרט „ואתה (דבר אל בנ"י)" אַז „אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה".

אויך דאַרף מען פאַרשטיין די אריכות

---

20) והיינו שהפירוש של „לומר" כאן הוא לא „ללמדך", כ"א (כפשוטו) לומר לבנ"י. ואין רש"י כותב „(לומר) להם" וכיו"ב — כי זה מובן מלשונו שלפנ"ז „הקדים להם".

21) ראה גם ס' דקדוקי רש"י (מירא דכיא) כאן.

22) ראה גם בארוכה מלאכת הקדש על פרש"י כאן.

23) ודלא כמ"ש בדברי דוד (להט"ז) לפרש"י שם.

24) ראה רע"ב, באר מים חיים (לאחי המהר"ל), דבק טוב ובאר יצחק שם.

25) ביאורי מהרא"י (לבעל תרוה"ד), דברי דוד, דבק טוב (בהגהות) ושפ"ח שם. — והצריכותא בביאורי מהרא"י, דבק טוב ושפ"ח — אם זו היתה כוונת רש"י — הו"ל לפרש.

לשון פון רש״י[26] אין די צוויי פירושים, און די שינויים צווישן זיי:

א) דער דיוק הלשון „אע״פ שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן" — כאילו אַז אויף דעם איז געווען אַ מינוי מיוחד? גאַנץ תורה ומצות איז איבער־געגעבן געוואָרן צו אידן דורך משה רבינו!

ב) „אל יקל בעיניך לדחות כו׳" — און רש״י זאָגט ניט בקיצור „אל תדחה" (וכיו״ב), ווי לשון רש״י עצמו תיכף נאָכ־דעם (אין דעם צווייטן דיבור).

ג) אין דעם צווייטן דיבור ברענגט רש״י אַ נייעם ענין „אע״פ שתהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה כו׳" — פון וואַנעט נעמט דאָס רש״י? און פאַרוואָס איז דער ענין שייך דוקא אין צווייטן דיבור?

ה. וי״ל הביאור אין דעם:

דער חילוק צווישן די צוויי פירושי רש״י איז: אין דעם ערשטן דיבור, וואו רש״י שטעלט זיך אויף די ווערטער „ואתה דבר אל בנ״י", רעדט זיך כלפי משה עצמו, און ווי רש״י איז מדגיש בל־שונו: אע״פ שהפקדתיך לצוותם כו׳ אל יקל בעיניך כו׳: משא״כ אין דעם צווייטן דיבור — „אך את שבתותי תשמרו" — רעדט רש״י בשייכות צו בני ישראל, „אע״פ שתהיו (ל׳ רבים) רדופין כו׳".

און דאָס גופא איז דער טעם פאַר־וואָס ס׳זיינען נויטיק ביידע לימודים: עס איז ניט דומה ווי מען באַוואָרנט משה רבינו אַז שבת ווערט ניט נדחה מפני מלאכת המשכן, און ווי דאָס ווערט באַ־וואָרנט בנוגע אידן (ווי רש״י איז עס מדגיש דורך די שינויי לשונות אין די צוויי דיבורים).

די הסברה אין דעם: דער ציווי אויף מלאכת המשכן איז געקומען — לויט פרש״י[27] — נאָך דער סליחה אויפן חטא העגל. ווייל דער משכן איז (ווי רש״י[28] איז מפרש) „עדות לישראל שויתר להם הקב״ה על מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם".

און דאָס זאָגט רש״י (אין דעם צווייטן דיבור) „אע״פ שתהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה, שבת אל תדחה מפני׳": דער חשש וואָס מען דאַרף באַ־וואָרענען ביי בני ישראל איז

[ניט אַז זיי וועלן אַנגעמען אַז מלאכת המשכן וועגט איבער און איז דוחה שבת — וואָרום בפשטות: אידן וועלן מדעת עצמם ניט פסק׳נען אַז מלאכת המשכן איז דוחה שבת, זיי וועלן זיכער פרעגן ביי משה׳ן ווי צו פירן זיך ביום השבת — נאָר]:

וויסנדיק אַז די השראת השכינה אין משכן איז דער באַווייז אויף כפרת חטא העגל, וועלן זיי זיין (און זיי דאַרפן זיין) „רדופין", „יאַגן" זיך מיט גאַר גרויס זריזות צו פאַרענדיקן[29] די מלאכת המשכן כדי די כפרה זאָל קומען וואָס פריער, און דעריבער איז עלול, אַז די התעסקות באופן פון „רדיפה" און

26) ולא כתב בלשון קצר כברשב״ם שם. וכן בבעה״ת עה״ת וספורנו שם.

27) תשא לג, יא (ועד״ז בפרש״י תשא לא, יח). וראה גם פרש״י שם לפנ״ז (ל, טז בסופו), אלא ששם אפ״ל שקאי רק בציווי משה לבנ״י ולא גם בציווי הקב״ה למשה.

28) ר״פ פקודי. ועד״ז בפרש״י שמיני ט, כג. וראה רש״י לעיל (תשא ל שם): שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם ונצטוו על המשכן.

29) להעיר ממש״נ (בנוגע לנדבת המשכן) „מרבים העם להביא . . והותר" (פרשתנו לו, ה־ו. וראה פרש״י לה, כז).

„זריזות" זאל גורם זיין מען זאל נכשל ווערן צו טאן אין מלאכת המשכן אויך בשבת[30]. דערפאר באוואַרנט מען אידן: „אע"פ שתהיו רדופין וזריזין . . שבת אל תדחה מפני".

דאס איז אבער בלויז בנוגע צו אידן. משא"כ משה רבינו, וועלכער האט מלכתחילה קיין שייכות ניט געהאט צום חטא העגל, און אפילו נאכן חטא העגל ווען אידן זיינען געווען „מנודה ליב"[31], איז אהלו של משה געווען אן „אהל מועד", „מקום שכינה"[32] —

איז מובן, אז כלפי משה עצמו איז ניט געווען שייך דער חשש מצד „רדופין וזריזין כו'", ובפרט אז (ווי רש"י[33] איז מפרש) — „לא עשה משה שום מלאכה במשכן"[34],

[און ווי געזאגט אמאל בארוכה[35], אז דאס איז כוונת רש"י אויפן פסוק (ביים ציווי מלאכת המשכן איז אונזער סדרה[36]) „ויאמר משה גו' זה הדבר אשר צוה ה' לאמר" — „זה הדבר אשר צוה ה' לי לאמר לכם" — אז דער ציווי צו משה"ן („זה הדבר") איז געווען בלויז אויף („לאמר לכם") צו איבערזאגן אידן, אבער משה אליין איז אויף דעם ניט געווען מצווה, ווייל ער האט געהאט א „מקום שכינה" אויך אן דעם משכן];

נאר וואס דארף מען באוואַרענען משה"ן — „ואתה — אע"פ שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה", כדלקמן.

ו. רש"י ברענגט ארויף (בס"פ תשא[37]) דעם „סדר משנה" ווי משה האט געלערנט תורה מיט אידן: „נכנס אהרן שנה לו משה פרקו . . נכנסו בניו שנה להם . . נכנסו זקנים שנה להם . . נכנסו כל העם שנה להם כו' נמצא ביד כל העם א' ביד הזקנים ב' ביד בני אהרן שלשה ביד אהרן ארבעה וכו' כדאיתא בעירובין"[37*].

דער טעם פארוואס רש"י איז מוסיף „וכו' כדאיתא בעירובין" — יש לומר[38], אז ער איז דערמיט מרמז אויף דעם המשך הגמרא, אז נאך דעם ווי משה האט פארענדיקט זיינע פיר מאל לערנען איז „שנה להן אהרן פרקו כו' שנו להן בניו פירקן כו' שנו להן זקנים פירקן".

---

30) עפ"ז מתורצת קושיית המפרשים (בנוגע לפרש"י זה) מהי הקס"ד שמלאכת המשכן (שהיא מ"ע לחוד) תדחה שבת שהיא בעשה ול"ת: יש בה מיתה וכו' — כי הכוונה שיכשלו במלאכה מחמת הרדיפה והזריזות כו'. וראה לקמן הערה 41.

31) רש"י תשא לג, ז (וראה גם רש"י שם, יא בסופו).

32) תשא שם, ז ובפרש"י (בפי' הב'. אבל בכל אופן מפורש בקרא שם (ט ואילך) שעמוד הענן ירד ועמד פתח אהלו של משה ודבר שם עמו (וראה פרש"י שם, יא)). ולהעיר מתו"ש שם אות כד (וש"נ) — אלא שאינו בפשש"מ.

33) פקודי לט, לג.

34) ורק הקמת המשכן היתה על ידו (כפרש"י שם. וכמפורש בקרא — שם מ, ב ואילך). — ולכאורה זה הי' גם בשבת שהרי העמידו ופרקו כל שבעת ימה"מ (פרש"י שמיני ט, כג. נשא ז, א). וראה פרש"י פקודי שם „וקם מאליו" (וראה חת"ס ע"ה"ת פרשתנו כאן. מלאכת הקדש כאן). אבל ראה לקו"ש חי"א ע' 183 שרק בשמיני למילואים הוקם ע"י משה באופן ד„קם מאליו", משא"כ בשבעת ימי המילואים י"ל דהקימוהו כו"כ ביחד, ע"ש. ואכ"מ.

35) לקו"ש חי"ז ע' 222 ואילך.

36) לה, ד.

37) לד, לב. — וראה גם פרש"י לעיל (יתרו יח, כג) „אהרן נדב ואביהוא ושבעים זקנים הנלוים עתה עמך" (ולהעיר ממשפטים כד, א (וראה שם, ג־ד ובפרש"י). וכן שם, ט) — שבפשטות למד אתם משה במיוחד.

37*) נד, ב.

38) ראה גם לקו"ש חי"ט ע' 37 ואילך.

[און דערמיט באַוואַרנט רש״י אַ שאלה גדולה בפשוטו של מקרא: ווי קומט עס אַז אהרן זאָל דאַרפן הערן פיר מאָל, און פאַר בניו איז גענוג דריי מאָל, פאַר די זקנים — צוויי, און פאַר „כל העם" בלויז איין מאָל — ס׳איז דאָך איפכא מס־תברא! לויטן המשך הגמרא אַבער ווערט דאָס פאַרענטפערט, ווייל (ווי די גמרא פירט דאָרט אויס) „נמצא ביד הכל ארבעה"].

עפ״ז קומט אויס, אַז אַנדערע ציוויי התורה האָבן אידן געהערט ניט נאָר פון משה׳ן, נאָר אויך פון אהרן ובניו והזקנים. משא״כ ציווי מלאכת המשכן איז געווען באופן פון „הפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן", אַז דאָס איבער־געבן צו אידן דעם ציווי מלאכת המשכן איז ניט געווען לויטן „סדר משנה", נאָר[39] ווי דערציילט בריש פרשתנו: „ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם"*[39] — משה האָט גע־רעדט צו אַלע אידן בשווה, אַן חילוקים צווישן אהרן בניו והזקנים און כל העם.

און דאָס זאָגט רש״י אויף „ואתה דבר אל בנ״י — ואתה אע״פ שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן אל יקל בעיניך כו׳": זעענדיק אַז דער ציווי אויף מלאכת המשכן איז אין אַן אופן מיוחד פון „הפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן", אַנדערש פון אַנדערע ציוויי התורה, קען דערפאַר ביי משה ווערן אַ סברא, אַז לגבי מלאכת המשכן איז אַ „קולא" אין שבת[40], ובמילא: „יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה" — עס וועט אים זיין „גרינג" צו דוחה זיין שבת צוליב מלאכת המשכן[41]; באַ־וואַרנט מען אים: „אל יקל בעיניך כו׳", אַז עס זאָל ניט ווערן אַ קולא אין שבת.

עפ״ז איז פאַרענטפערט בפשטות די שאלה הנ״ל, ווי קען מען פון „ואתה דבר אל בנ״י" אַפּלערנען דעם ענין פון „אל יקל בעיניך": דורך אַנזאָגן משה׳ן אַז אויך דער ציווי פון שבת דאַרף זיין „ואתה דבר אל בנ״י" — משה אַליין זאָל דאָס זאָגן[42] אַלע אידן בהקהלה (פונקט ווי „הפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן") — און ווי ער האָט דאָס גע־טאָן בפועל כמסופר בריש פרשתנו: „ויקהל משה גו׳ ויאמר אליהם גו׳ ששת ימים גו׳" — איז מודגש געוואָרן צו משה׳ן אַז שבת איז ניט „קל" באיזה אופן שהוא לגבי מלאכת המשכן[43].

---

39) הטעם י״ל בפשטות — כיון שבא לתקן „ושכנתי בתוכם" (וכנ״ל סעיף ה), ע״ד פי׳ הרמב״ן ריש פרשתנו.

*39) שזה גופא הוכחה שכן נצטוה מהקב״ה (וכו״כ ענינים ישנם שנתפרשה רק פעולת משה ולא הציווי אליו — ראה לקמן ע׳ 263 הערה 19).

40) ובפרט שיש טעם חזק לעשות כן — להקדים הכפרה, כנ״ל בפנים.

וי״ל דוגמא לדבר (גם בהלכה ובהל׳ שבת) בטעה מפני שהי׳ טרוד במצוה (שבת קלז, א).

41) אף שבנוגע לעונשים חמורה מציווי מלאכת המשכן (כנ״ל הערה 30). גם י״ל, שזהו דיוקו של רש״י „אל יקל בעיניך לדחות כו׳", והיינו לא שיש קס״ד שבטלו כל האזהרות דשבת לגבי ציווי מלאכת המשכן, כ״א קס״ד שיש להקל בהם (בעשיית מלאכה שאין בה חיוב מיתה, ביטול מ״ע דשבת וכיו״ב• יקל משה לדחות שבת מפני מלאכת המשכן).

42) ראה גם באר יצחק תשא שם.

43) להעיר גם ממושב זקנים עה״ת כאן, שהצורך בההקהלה הי׳ כדי להזהירם מעשיית מלאכת המשכן בשבת.

---

*) ראה רע״ב תשא שם (לא, יג) „אפי׳ לחמר אחר בהמתו דליכא איסורא אלא לאו בעלמא". וראה רא״ם קדושים יט, ל (מר׳ ישעי׳ הראשון ועוד). — ולהעיר מפרש״י ד״ה אל יצא (בשלח טז, כט).

ז. ע"פ כל הנ"ל איז אויך מובן דער טעם השינוי אין סדר הציווים צווישן פ' תשא און פרשתנו:

אין פ' תשא וואו עס רעדט זיך וועגן דעם ציווי ה' אל משה, קומט פריער דער ציווי אויף מלאכת המשכן און דערנאך אזהרת שבת. ווייל דער עיקר איז דאָ דער ציווי אויף מלאכת המשכן, און אזהרת שבת קומט דאָ בלויז אלס טפל, אז מלאכת המשכן איז ניט דוחה שבת[44], דערפאר שטייט מלאכת המשכן פריער.

משא"כ אין אונזער סדרה, וואו עס רעדט זיך וועגן דעם ציווי משה צו בנ"י, האט אים דער אויבערשטער שוין אנגעזאגט בפ' תשא אז זיי דארף מען באַוואַרענען (ניט נאר דעם דין, אז מלאכת המשכן איז ניט דוחה שבת, נאר) אז „אע"פ שתהיו (איר דארפט זיין) רדופין וזריזין כו'" זאלן זיי זיך היטן פון ניט נכשל ווערן באזהרת שבת.

און כדי דאס צו באוואַרענען, דארף מען מקדים זיין די אזהרה פון שבת, וואס די הקדמה טוט אויף אז ביי זיי שטייט אלעמאל דער איסור פון שבת „פאר" מלאכת המשכן, ובמילא וועלן זיי שטענדיק געדענקען און זיין זהיר, אויך בשעת הרדיפה והזריזות במלאכת המשכן, אז דאס טאר ניט אנרירן דעם „שבת שבתון לה'"[45].

(משיחות ש"פ ויק"פ וש"פ ויקרא תשכ"ח)

---

44) אבל לכאורה לא משמע כן מהאריכות בפ' תשא שם ע"ד שבת, שמוסיף ענינים חדשים• שלא נאמרו בעשה"ד [אלא שבנוגע להפרט ד„אות היא ביני וביניכם" שבפסוק זה עצמו (לא, יג) י"ל שזהו דיוקו של רש"י שם „אות גדולה היא בינינו כו'", שזה מבאר למה לא נדחה שבת מפני מלאכת המשכן (וראה ספורנו שם. אלשיך שם, נעתק גם בצידה לדרך שם)].

ויש לומר באו"א: הטעם שהוצרך לצוות עוה"פ על השבת הוא (גם) בשביל שבת עצמה. כי מאחר שחטאו בעגל „נחלש" אצל בנ"י ה„אות . . ביני וביניכם" והוצרכו לתוס' זירוז ע"ז. ומכיון שמשה לא חטא בעגל הרי אין הציווי דשבת כאן נוגע אליו והוא בשביל בנ"י. משא"כ הציווי על מלאכת המשכן נוגע גם אליו•• ולכן הקדימו לאזהרת שבת.

45) פרשתנו לה, ב.

•) וכן בפרשתנו (לה, ג) מוסיף פרט חדש „לא תבערו אש" (וראה פרש"י שם) שאינו נוגע למלאכת המשכן דוקא, וכמפורש „בכל מושבותיכם".

••) וא"ז סותר הנ"ל סעיף ה שמשה לא הי' צריך להמשכן ולא השתתף במלאכת המשכן — כי פשיטא שבמשכן יש חידוש גם כלפי משה (הקרבנות והעבודה כו'), ורק הענין ד„מקום שכינה" הי' אצל משה גם קודם המשכן, כנ"ל שם. וה"ז ענין עקרי במשכן (— ושכנתי) ושכנה באוהל משה. וראה לעיל הערה 34.